

Biežāk uzdotie
jautājumi par
sabiedrības
līdzlemtu
budžetēšanu
pašvaldībās



PROVIDUS
DOMNĪCA

Biežāk uzdotie jautājumi par sabiedrības līdzlemtu budžetēšanu (SLB) pašvaldībās

Atbildes balstītas uz pieredzi šādās pilsētās: Tartu (SLB kopš 2013.gada), Gdaņskā (SLB kopš 2014.gada), Grenoblē (SLB kopš 2015.gada) un Helsinkos (SLB kopš 2018.gada).

Domnīca PROVIDUS 2019.gada 17.oktobrī rīkoja tehnisko semināru, kurā Tartu (Igaunija) un Gdaņskas (Polija) pārstāvji atbildēja uz jautājumiem par sabiedrības līdzlemtās budžetēšanas organizēšanu, kas bija radušies, ieviešot SLB pilotprojektu Rīgā. Tehniskajā seminārā piedalījās E-Governance Academy eksperte no Tartu – Kristīna Reinsalu un Gdaņskas mēra biroja pārstāvis Kšištofs Garskis. Abi eksperti ir iesaistīti SLB ieviešanā minētajās pilsētās. Atbildes ir balstītas uz šo ekspertu sniegto informāciju semināra laikā. Papildus pīvienota informācija par vēl divām pilsētām - Grenobli (Francija) un Helsinkiem (Somija), kas iegūta izpētes vizītē šajās pilsētās 2019.gada rudenī.

Jautājumi sagrupēti atbilstoši SLB procesa galvenajām fāzēm: 1) mērķis un procesa vadība 2) SLB procesa un noteikumu izstrāde; 3) projektu izvērtēšana; 4) balsošana; 5) projektu īstenošana.

Sabiedrības līdzlemtas budžetēšanas pieredze Tartu, Gdaņskā un dažās Vācijas pilsētās tika apspriesta arī 2019.gada 18.oktobrī starptautiskā konferencē Rīgā: konferences videoieraksts pieejams [šeit](#).

SLB process izskaidrots [infografikā](#).

Projekts veikts ar Vācijas Ārlietu ministrijas finansiālu atbalstu "Engaging municipalities introducing best practices of civic involvement in decision-making" īstenošanai



PROVIDUS
DOMNĪCA



Federālā Ārlietu ministrija

SATURA RĀDĪTĀJS

I Vispārēji jautājumi	5
1.1 Kādēļ pilsēta ievieša SLB?	5
1.2 Vai šī metode ir piemērota mazām pašvaldībām?	5
1.3 Kāds ir kopējais SLB laika rāmis – kad tas sākas un kad beidzas?	6
1.4 Kam būtu jāuzņemas līderība par procesu?	8
1.5 Vai procesa organizēšanā var iztikt bez pilsoniskās sabiedrības?	8
1.6 Vai pašvaldības domes deputāti būtu jāiesaista SLB procesā?	9
1.7 Cik lielas ir SLB kopējās izmaksas pašvaldībai?	9
1.8 Kādi ir interesantāko projektu piemēri?	9
II SLB noteikumu izveide	10
2.1 Vai Jūsu valstī SLB ir regulēta ar likumu?	10
2.2 Kā Jūs nodrošināties pret to, lai netiktu iesniegti nekvalitatīvi projekti?	10
2.3 Vai būtu jāsadala projekti tādos, kas attiecas uz visu pašvaldību un tādos, kas uz konkrētām apkaimēm?	11
2.4 Kas var iesniegt projektus?	12
2.5 Vai pastāv ierobežojumi, kāda veida projekti tie var būt?	12
2.6 Vai labāk ļaut pieteikt mazus projektus vai lielus projektus?	12
2.7 Kā izveidot labus SLB noteikumus?	13
2.8 Cik precīzi pieteicējiem jāaprēķina projekta īstenošanas izmaksas (tāmes)? ..	14
2.9 Cik precīzi izstrādātai jābūt iecerei?	14
2.10 Kā nodrošināties pret risku, ka pašvaldībai jaunā objekta uzturēšana izmaksās pārāk dārgi?	15
2.11 Ko darīt, ja pašvaldībai ir citas ieceres attiecībā uz SLB projekta teritoriju? ..	15
III Projektu izvērtēšana	17
3.1 Kā varētu izskatīties labs projektu vērtēšanas process?	17
3.2 Cik liela komanda izvērtē projektus?	18
3.3 Kas ir eksperti, kuri vērtē projektus?	19

3.4 Cik daudz laika jāatvēr projektam izvērtēšanai?.....	19
3.5 Vai noraidīto projektu pieteicēji tiek informēti par iemesliem, kādēļ viņu pieteikums noraidīts?.....	20
IV Balsošana.....	21
4.1 Par cik projektiem iedzīvotāji var balsot?	21
4.2 Kā organizēt balsošanas procesu par iesniegtajiem projektiem?.....	21
4.3 Kas informē iedzīvotājus par balsošanas iespējām?.....	22
V Projektu īstenošana.....	23
5.1 Cik ilgā laikā jārealizē projekts?	23
5.2 Kā pārliecināties, ka iecere tās īstenošanas laikā netiek būtiski mainīta?	23
5.3 Vai ir iespējams sekot līdzi tam, kā pašvaldībai veicas ar projekta realizāciju?.....	23
5.4 Kas rūpējas par jaunā objekta uzturēšanu?	24
5.5 Ko darīt tad, ja projekta īstenošanas laikā sadārdzinās tā izmaksas?	24
5.6 Kas notiek, ja projektu nevar īstenot nākamā gada laikā?.....	24

I Vispārēji jautājumi

1.1 Kādēļ pilsēta ievieša SLB?

Tartu: Tartu bija pirmā pilsēta Igaunijā, kas uzsāka SLB. Galvenais mērķis bija aktivizēt citādi ļoti individuālistisko sabiedrību sadarboties dažādu problēmu risināšanā un veicināt pilsonisko aktivitāti. Tartu iedzīvotāju vecuma struktūras ziņā ir salīdzinoši jauna, dinamiska pilsēta un var novērot dažādas ļoti radošas, oriģinālas iedzīvotāju izpausmes, domāšanu "ārpus rāmjiem". Idejas atbalstītāji saredzēja, ka šis modelis var būt atbilstošāks iedzīvotāju iesaistes veids kā līdz šim ierastie.

Gdaņska: Gdaņskas pašvaldība uzsāka SLB 2014.gadā. Iniciatīva nāca no pašvaldības. Procesu, kādā tas tiek organizēts, izstrādāja pašvaldības administrācija ciešā sadarbībā ar nevalstiskajām organizācijām un Gdaņskas mēra biroju (informācijai – Gdaņskas mērs tiek ievēlēts tiešās vēlēšanās). Mērķis bija veicināt demokrātiju, dot cilvēkiem iespēju izteikties, iesniegt savas idejas un vēlmes pilsētas attīstībai, kā arī veicināt to, ka iedzīvotāji vairāk komunicē un sadarbojas ne tikai savstarpēji, bet arī ar pašvaldību un pilsētas pārvaldi. Astoņu gadu laikā sabiedrība lemsanai nodotā budžeta apjoms ir dubultojies. Kopš 2019.gada likums uzliek par pienākumu rīkot sabiedrības līdzlemtu budžetēšanu visām Polijas pašvaldībām.

Grenoble: pirmo reizi sāka šo procesu 2015.gadā. Līdz 2019.gadam atvēlēti kopsummā 4 miljoni eiro un atbalstīti 38 projekti. Kopā balsošanā piedalījušies 15000 dalībnieki

Helsinki: pilsēta uzsāka SLB 2018.gadā un sabiedrības lemsanai nodeva 4.4 miljonus eiro. Trīs galvenie mērķi, kādēļ pašvaldība to dara ir: 1) izmantot iedzīvotāju un kopienu zināšanas un ekspertīzi dažādos jautājumos; 2) dot vietējiem motivētajiem aktīvistiem iespēju aktīvi darboties un īstenot idejas; 3) radīt vienlīdzīgas līdzdalības iespējas visiem pilsētas iedzīvotājiem.

1.2 Vai šī metode ir piemērota mazām pašvaldībām?

Tartu: Igaunijā ir vairāki veiksmīgi piemēri, kur mazas pašvaldības ieviesušas sabiedrības līdzlemtu budžetēšanu, bijušas ļoti radošas un inovatīvas, piemēram, iesaistot skolas, kas arī ir daļa no pašvaldības. Bieži vien tieši mazām pašvaldībām var būt daudz vieglāk īstenot šo procesu.

Gdaņska: Gdaņskas pašvaldības pārstāvis Krištofs Garskis uzskata, ka tieši mazām pašvaldībām varētu būt vieglāk ieviest šo līdzdalības modeli, jo iedzīvotāji daudz labāk pazīst viens otru un zina, kas kopumā ir pilsētā aktuāls un nepieciešams. No šī gada sabiedrības līdzlemta budžetēšana ir obligāta visās Polijas pašvaldībās, tāpēc to īsteno

arī mazas pašvaldības. Neatkarīgi no pilsētas / pašvaldības izmēra, cilvēkiem būtu jābūt iespējai lemt par to, kā tiek tērēta konkrēta budžeta daļa.

1.3 Kāds ir kopējais SLB laika rāmis – kad tas sākas un kad beidzas?

Tartu: parasti sabiedrības līdzlemtas budžetēšanas process sākas aprīlī un balsošana notiek oktobrī. Tā kā SLB process norit jau vairākus gadus, iedzīvotāji jau ar šādu kārtību rēķinās. Projektu iesniegšanai tiek dotas aptuveni 3 nedēļas. Pēc tam, kad aprīlī ir apkopotas iesniegtās idejas, aprīļa beigās vai maija sākumā šīs idejas izvērtē pašvaldības un piesaistītie brīvprātīgie eksperti. Pirmā izvērtēšana notiek pirms vasaras saulgriežiem, kad tiek rīkoti vairāki tematiski pasākumi, jo pašvaldība vēlas jau vasaras sākuma izlemt par tām idejām, kuras tiks nodotas balsošanai. Līdz ar to, ideju autoriem ir laiks pilnveidot savas idejas. Pēc vasaras pārtraukuma, septembrī tiek organizētas mārketinga un komunikāciju apmācības tiem cilvēkiem, kuru idejas ir izvirzītas balsošanai. Pašvaldība sadarbībā ar universitātes pasniedzējiem piedāvā iedzīvotājiem apmācības, kā pašiem popularizēt savu ideju. Oktobrī vienas nedēļas garumā notiek balsošana. 2019.gadā balsošanā piedalījās 9.3% balsstiesīgo vēlētāju.

2019.gada Tartu SLB procesa kalendārs:

10. 30.aprīlis	–	Projektu / ideju iesniegšana
Maijs		Idejas tiek izvērtētas atbilstoši SLB kritērijiem
Jūnijs		Ideju apspriešana ar ekspertiem, diskusijas
Jūlijs Oktobris	-	Pieteiktās idejas kļūst publiskas, autori tās reklamē
3. 9.oktobris	–	Balssšana par projektiem
2020.gads		Balssšanā uzvarējušo ideju īstenošana

Gdaņska: Līdzīgi kā Tartu, process sākas aprīlī, bet balsošana noslēdzas septembrī. Gdaņskas pašvaldība nenodrošina nekādas apmācības iedzīvotājiem. Parasti izvērtēšana ilgst 3,5 mēnešus, tās laikā projektus var pilnveidot, konsultējoties ar dažādiem pašvaldības ekspertiem atbildīgajos departamentos. 2019.gadā tika iesniegti kopumā 567 projekti no tiem 331 nodoti balsošanai: katrā pilsētas rajonā aptuveni 10 – 15 projekti un 10 – 15 projekti, kas attiecas uz pilsētu kopumā.

2019.gada Gdaņskas SLB procesa kalendārs:

6. -19. marts		SLB procesa popularizēšana
20.marts 16.aprīlis	–	Projektu iesniegšana
16.aprīlis 31.jūlijs	–	Projektu izvērtēšana ekspertu grupās
20.augusts		Projektu atlasīšana balsošanai
9.-23.septembris		Iedzīvotāju balsošana
Līdz 30.septembrim		Pašvaldība paziņo balsošanas rezultātus
2020.gads		Uzvarējušo ideju īstenošana

Grenoble: 2019.gadā projektu ideju iesniegšana notika no februāra līdz martam. 13.aprīlī – 1100 cilvēku piedalījās ideju apspriešanas forumā, kur no pieteiktajiem projektiem tika atlasītas 30 idejas. No maija līdz jūlijam atlasīto projektu vērtēšana (kopā strādā pilsētas dienesti ar ideju autoriem), kuras rezultātā tiek atlasīti projekti, kas tiek nodoti iedzīvotāju vērtējumam. 2019.gadā tika atlasīti 21 projekti. Iedzīvotāju balsošana notika no 7.septembra līdz 5.oktobrim.

Helsinki: 2019.gada process aizsākās jau 2018.gada rudenī. Iedzīvotājiem bija jāiesniedz savas idejas līdz 2018.gada decembra sākumam. Kopumā tika iesniegts ļoti liels ideju skaits - 1273 idejas. Pašvaldības darbinieki, kas ikdienā strādā ar apkaimju iesaistes jautājumiem, kā arī citi dažādu pašvaldības departamentu darbinieki (kopumā bija iesaistīti ap 170 darbinieki un eksperti) organizēja apspriedes visās Helsinku apkaimēs, kā arī vienu lielo apspriedi, kas skāra visu pilsētu. Šajās apspriedēs ideju iesniedzēji varēja konsultēties ar ekspertiem un pilnveidot savas idejas, meklēt sadarbību ar līdzīgu ideju autoriem utt. Šādu apspriežu mērķis bija palīdzēt visiem kopā detalizētāk apspriest un izstrādāt savas idejas un pārvērst jau konkrētos plānos, projektos. Kopumā tika izveidoti 350 projektu plāni, bet balsošanai nodoti 296 plāni. Projektu pilnveidošana notika līdz 2019.gada aprīļa sākumam. No 15.aprīļa līdz 14.jūnijam pašvaldības darbinieki – eksperti sagatavoja aplēses par projektu izmaksām. Iedzīvotāju balsošana notika no 2019.gada 1.oktobra līdz 31.oktobrim. Balsošanā piedalījās aptuveni 9% pilsētas iedzīvotāji.

1.4 Kam būtu jāuzņemas līderība par procesu?

Tartu un Gdaņskas pašvaldības pārstāvji uzskata, ka līderība par SLB procesu jāuzņemas pašvaldības vadībai, neatkarīgi no tā, vai šo procesu uzsākt rosinājuši iedzīvotāji, vai tas ir bijis pašas pašvaldības lēmums. Abu pilsētu pārstāvji uzskata, ka SLB procesā jābūt iesaistītām arī pašvaldības politiskajām amatpersonām.

Tartu: Idejas autori Tartu bija nevalstiskā sektora pārstāvji, kuri gan aktualizēja nepieciešamību ieviest šādu metodi, gan arī palīdzēja organizēt līdzlemtas budžetēšanas procesu. Procesa ieviešanai tika izveidota darba grupa, kas strādāja pie procesa izstrādes, tajā tika iekļauti pārstāvji no visām pašvaldībā ievēlētajām partijām, pilsētas mērs un viņa vietnieki, jo lešanai tiek nodota sabiedrības nauda. Darba grupā strādāja arī pašvaldības juridiskais departaments, kā arī bija aicinātas piedalīties nevalstiskās organizācijas - pilsētas apkaimju biedrības. Bija vienošanās, ka procesa kopējo organizēšanu jāveic nepolitiskai institūcijai, Tartu par procesu atbild pašvaldības sabiedrisko attiecību departaments.

Gdaņska: galvenais aktieris sabiedrības līdzlemtas budžetēšanas procesa organizēšanā ir konsultatīvā padome, kas izvērtē iesniegto projektu atbilstību nolikumam. Konsultatīvo padomi veido visi trīs Gdaņskas pašvaldībā iesaistīto partiju pārstāvji – 3 domes deputāti, mēra biroja pārstāvis, divi pašvaldības apkaimju brīvprātīgo padomju pārstāvji un divi nevalstiskā sektora pārstāvji. Visiem pārstāvjiem padomē ir līdzvērtīga ietekme, nevienam nav veto tiesības lēmuma pieņemšanā, tādu nav arī Gdaņskas mēram. Pašvaldība saredz kā lielu ieguvumu to, ka procesā ir pārstāvēti dažādi sabiedrības pārstāvji.

1.5 Vai procesa organizēšanā var iztikt bez pilsoniskās sabiedrības?

Tartu: Pašvaldība, uzsākot izstrādāt sabiedrības līdzlemtas budžetēšanas procesu, tajā bija iesaistījusi pašvaldības apkaimju biedrības, kas iesaistījās pasīvi. Taču citas nevalstiskās organizācijas uzstāja, ka procesa izstrādē būtu daudz vairāk jāiesaista nevalstiskais sektors un procesa izstrāde būtu daudz vairāk jāapspriež ar sabiedrību. Šis ir pašvaldības ieteikums citām pašvaldībām, kuras plāno ieviest šo līdzdalības metodi, pievērst uzmanību plašai nevalstisko organizāciju iesaistei procesa izstrādē. SLB mērķis ir veicināt iedzīvotāju iesaisti, tādēļ arī pašam procesam jābūt virzītam uz šo mērķi.

Gdaņska: procesa norisē, tai skaitā, projektu izvērtēšanā ir iesaistīti dažādu sabiedrisko organizāciju pārstāvji un pašvaldība to uzskata par ļoti būtisku ieguvumu, ko iesaka darīt arī citām pašvaldībām. Procesam jābūt vērītam uz iespējami plašu sadarbību. Pašvaldībai ir jābūt gatavai dalīties ar varu arī ar iedzīvotājiem.

1.6 Vai pašvaldības domes deputāti būtu jāiesaista SLB procesā?

Tartu: Ieviešot SLB un izstrādājot tā ieviešanu 2013.gadā, procesā tika iesaistītas visas puses, tajā skaitā arī pašvaldības deputāti. Katru gadu, vērtējot iesniegtos projektus, vērtēšanā piedalās arī pašvaldības deputāti. Tartu pašvaldības pieeja ir nodrošināt, ka procesā iesaistīta ir arī pašvaldības politiskā vara.

Gdaņska: konsultatīvajā padomē, kas izvērtē iesniegtos projektus, piedalās arī pašvaldības politiķi – trīs pašvaldības valdes locekļi, katrs pārstāv savu partiju. Atbildības dalīšana arī ar politisko varu ir ļoti svarīga procesa sastāvdaļa.

1.7 Cik lielas ir SLB kopējās izmaksas pašvaldībai?

Gdaņska: pašvaldībai ir jāparedz pietiekami resursi, tai skaitā pašvaldības darbinieku laiks, lai šo iedzīvotāju iesaistes metodi varētu vispār īstenot. Pirms dažiem gadiem Gdaņskas pašvaldībā ar SLB jautājumiem strādāja tikai 2 darbinieki. Šobrīd ir izveidota īpaša nodaļa, kurā strādā 5 darbinieki. Izmaksas varētu šķist lielas, bet tām pretī ir arī lieli ieguvumi. Taču pašvaldība nav aprēķinājusi, cik pašvaldībai izmaksā objektu uzturēšana (piemēram, bērnu laukumīni), kas uzbūvēti SLB procesā.

Tartu: pašvaldībā SLB procesu vada viens darbinieks, bet pirmajā gadā, kad metode tika ieviesta pilotprojekta veidā, Tartu pašvaldībai bija konsultāciju līgums ar "E-governance Academy", kas palīdzēja izstrādāt pašu procesu. Pašvaldībām jāparedz pietiekami resursi SLB metodes popularizēšanai. Tartu pašvaldība izmantoja lielus ekrānus pilsētā, lai informētu par līdzdalības iespējām. Pirmajā gadā mārketinga budžets bija aptuveni 8000 eiro. Šobrīd pašvaldība sagaida, ka ne tikai pašvaldība, bet arī projektu ideju autori paši popularizēs šo procesu.

1.8 Kādi ir interesantāko projektu piemēri?

Tartu SLB ieviesēju pārstāve Kristina Reinsalu kā interesantāko projekta piemēru, kas gan līdz šim tā arī nav ieguvis pietiekamu sabiedrības atbalstu, min vietējo mākslinieku ideju apgleznot Padomju laika daudzstāvu māju sienas ar dažādām dabas ainavām. Bet bijušas arī visai neordināras idejas, piemēram, pilsētas centrā izvietot stikla ēku – publisku pirti.

Gdaņskas mēra biroja pārstāvis Kšištofs Garski par interesantākajiem nosauc projektus, ko iesniedz jaunieši, jo viņi ne vienmēr zina, kā vispār strādā pilsētas administrācija, bet viņiem ir daudz labu ideju, kā uzlabot savu pilsētu. Mans mīļākais projekts līdz šim ir bijis par pilsētas apskates vietu projekts.

II SLB noteikumu izveide

2.1 Vai Jūsu valstī SLB ir regulēta ar likumu?

Tartu: Nē, Igaunijā šo procesu likums neregulē. Pašvaldība tam izstrādā nolikumu.

Gdaņska: Kopš 2018.gada ir spēka nacionāla līmeņa likums, kas nosaka, ka SLB ir obligāta Polijas pašvaldībās – šādā procesā sabiedrības lemsšanai jānodod ne mazāk kā 0.5% no apkaimju budžeta. Pašvaldība katru gadu precizē SLB nolikumu, pašvaldības mērs ir atbildīgs ar procesa vadīšanu – projektu iesniegšanu, izvērtēšanu, balsošanu un ieviešanu. SLB process ir aprakstīts Pašvaldības nolikumā: http://edziennik.gdansk.uw.gov.pl/WDU_G/2019/822/akt.pdf (poļu valodā, taču, izmantojot Google tulkošanas rīku, iespējams gūt aptuvenu ieskatu regulējumā). Kā arī Mēra rīkojums par SLB: <https://www.gdansk.pl/download/2019-03/124029.pdf> (poļu val.).

2.2 Kā Jūs nodrošināties pret to, lai netiktu iesniegti nekvalitatīvi projekti?

Tartu: SLB projektu izvērtēšanā pašvaldība iesaista ekspertus, kas izvērtē saņemtos projektus. Šie eksperti un pašvaldības darbinieki dod savus ieteikumus, lai projekta iesniedzēji to var uzlabot, vai arī palīdz veidot sadarbību ar līdzīgu projektu iesniedzējiem, izstrādājot kopīgu pieteikumu. Pieteikto projektu skaits pēdējos gados ir samazinājies, bet to kvalitāte ir ievērojami uzlabojusies.

Gdaņska: Īstenojot sabiedrības līdzlemtu budžetēšanu Gdaņskā, tika lemts cilvēkiem iespējami daudz brīvības, veidojot projektu pieteikumus. Pašvaldība nevēlējās cilvēkiem norādīt uz vēlamajām idejām projektiem. Līdz šim pilsēta ir atbalstījusi visdažādākos projektus, to skaitā, piemēram, publiski pieejamas vietas ugunskuram, kas izmaksā teju neko, bet sniedz lielu pievienotu vērtību, veicinot to, ka iedzīvotājiem ir vieta un iemesls savā starpā vairāk komunicēt. Pašvaldībai ir izstrādāts nolikums ar kritērijiem un projekta iesniedzējiem tie jāievēro. Pašvaldība regulāri uzlabo noteikumus, tāpat arī ņem vērā kopējo SLB attīstību. Piemēram, pašvaldība pamanīja, ka ļoti liela projektu daļa ir saistīta ar skolām, bērnudārziem un izglītības iestādēm un vienā brīdī lēma neatbalstīt projektus, kas saistīti ar šīm iestādēm, lai veicinātu lielāku ideju daudzveidību.

2.3 Vai būtu jāsadala projekti tādos, kas attiecas uz visu pašvaldību un tādos, kas uz konkrētām apkaimēm?

Gdaņska: SLB budžets tiek sadalīts divās daļās: lielākā tā daļa tiek pārdalīta starp 34 pilsētas apkaimēm (ražoniem), un mazāka daļa pilsētas mēroga projektiem. Proti, 500 tūkstoši eiro ir pieejami pilsētas mēroga projektiem, bet vairāk nekā 3,7 miljoni eiro ir atvēlēti specifiski apkaimju projektiem. Tādējādi pašvaldība nodrošina, ka katrā no pilsētas apkaimēm tiks īstenots kāds projekts un iedzīvotāji varēs redzēt labumu, ko iegūst viņu apkaime. Apkaimēm piešķiramais finansējuma apjoms ir piesaistīts iedzīvotāju skaitam tajā. Šis modelis nodrošina, ka ikvienā apkaimē tiks īstenots kāds projekts un iedzīvotāji varēs redzēt sev tiešus ieguvumus, jo kaut kas tiks īstenots viņu apkaimē. Apkaimēm atvēlētais budžets tiek sadalīts proporcionāli, ņemot vērā apkaimē dzīvojošo cilvēku skaitu.

2019.gada Gdaņskas SLB kopējais budžets ir aptuveni 4.2 miljoni eiro, tai skaitā: nedaudz vairāk kā 800 tūkstoši pilsētas mēroga projektiem, bet atlikušie vairāk kā 3 miljoni eiro 34 pašvaldības apkaimju projektiem. Viena pilsētas mēroga projekta izmaksu griesti ir 450 tūkst. eiro, bet pilsētas apkaimju projektiem šāds ierobežojums nav noteikts, projekta izmaksas nevar pārsniegt visai apkaimei piešķirtā finansējuma apmēru. Apkaimēm piešķiramā finansējuma apmērs tiek aprēķināts šādā veidā: 30% no apkaimēm piešķirtā kopējā finansējuma tiek sadalīts vienādās daļās starp 34 apkaimēm, bet atlikušie 70% tiek sadalīti atbilstoši iedzīvotāju skaitam katrā apkaimē. Gdaņskas pašvaldības ieskatā mazi, vienkārši projekti, piemēram, dzimtas tikšanās, sabiedriski pasākumi apkaimē, arī ir nozīmīgi vietējai kopienai. Daži no projektiem ir ar mazām izmaksām.

Tartu: Plānojot sabiedrības līdzlemtas budžetēšanu Tartu, izveidojām trīs iespējamus plānus, kā mēs varētu risināt teritorijas dalīšanu šī projekta ietvaros. Taču, ņemot vērā to, ka Tartu ir ļoti kompakta pilsēta, pašvaldība nonāca pie secinājuma, ka pilsētas sadalīšana apkaimēs/ apgabalos SLB procesā nav nepieciešama. Līdzšinējā pieredze rāda, ka balsotājiem nav tik svarīgi, ka projekts tiek īstenots iespējami tuvu viņa mājām, bet svarīgāk, vai patīk projekta ideja, funkcionalitāte.

Grenoble: līdz 2019.gadam pilsēta dalīja projektus mazajos un lielajos, bet 2019.gadā no šī dalījuma atteicās – var iesniegt jebkādus projektus pieejamā finansējuma apmērā.

Helsinki: SLB procesam pieejamais finansējums tiek sadalīts divās daļās: katras apkaimes (rajona) daļa, kur finansējuma apmērs ir atkarīgs no iedzīvotāju skaita; otrā daļa tiek rezervēta visas pilsētas mēroga projektiem.

2.4 Kas var iesniegt projektus?

Gdaņska: ikviens Gdaņskas iedzīvotājs (vai iedzīvotāju grupa) no 16 gadu vecuma.

Tartu: ikviens Tartu pilsētā deklarēts iedzīvotājs (iedzīvotāju grupa) no 16 gadu vecuma.

Helsinki: ikviens Helsinku iedzīvotājs (vai iedzīvotāju grupa) no 12 gadu vecuma.

Grenoble: ikviens pilsētas iedzīvotājs (vai iedzīvotāju grupa, NVO) no 16 gadu vecuma.

2.5 Vai pastāv ierobežojumi, kāda veida projekti tie var būt?

Gdaņska: projekti var būt gan investīciju objekti (bērnu laukumiņi, sporta laukumi, ielu infrastruktūra utt.), gan arī dažādi pasākumi. Netiek atbalstīti "teorētiski" projekti – tādi, kuru rezultāti nav acīmredzami plašākai sabiedrībai, piemēram, pētījumi, analītisks izvērtējums utt.

Tartu: projektiem jābūt investīciju objektiem, netiek atbalstīti sociālie pasākumi, kultūras notikumi utt.

2.6 Vai labāk ļaut pieteikt mazus projektus vai lielus projektus?

Gdaņska: Gdaņskā ierobežots ir tikai maksimālais katrai pilsētas apkaimei (rajonam) paredzētais finansējums. Tas ir atkarīgs no pašiem iedzīvotājiem – vai viņi iesniedz projektu, kura izmaksas ir apkaimes (rajona) ierobežojuma apmērā, tad tas ir pašas organizācijas/ iedzīvotāju risks. Tik pat labi, tie var būt vairāki nelieli projekti, kas tiek atbalstīti attiecīgajai pilsētas apkaimei (rajonam) piešķirtā finansējuma ietvaros. Papildus - Gdaņskā ieviesta sistēma, kuras mērķis ir izmantot paredzēto finansējumu iespējami daudziem projektiem. Piemēram, ja apkaimei tiek piešķirti 300 tūkstoši eiro, bet uzvarējušais projekts izmaksā 250 tūkstošos, tad tiek meklēts projekts, kas īstenojams ar šiem atlikušajiem 50 tūkstošiem (pat, ja tas nav otrs populārākais; galvenais, lai tas izmaksu ziņā ir atbilstošākais no pārējiem iesniegtajiem projektiem).

Tartu: Kad tika uzsākta sabiedrības līdzņemta budžetēšana Tartu, tika nolemts šim mērķim atvēlēt 1% no investīciju budžeta. Pirmajā gadā tika nolemts, ka kopējais budžets būs 140 tūkstoši eiro un iedzīvotāji varēs izvēlēties vienu projektu, kas saņems visu šo finansējumu. Pēc pirmā gada šis uzstādījums tika mainīts un finansējums tika piešķirts diviem projektiem. Šī brīža uzstādījums: katru gadu finansējumu var saņemt

divi projekti, katrs no tiem maksimāli saņemot 100 tūkstošus eiro. Pieredze liecina, ka Tartu iedzīvotājus vairāk interesē piedalīties ar apjomīgākiem projektiem un idejām.

2.7 Kā izveidot labus SLB noteikumus?

Tartu: Tartu pašvaldība SLB procesā atbalsta tikai investīciju projektus. SLB projektiem jāatbilst vairākiem kritērijiem: 1) projektam ir jābūt publiski pieejamam objektam; 2) objekta uzturēšanas izmaksas nedrīkst būt pārāk augstas; 3) objektam jābūt uz pašvaldībai piederošas zemes; 4) objektam jāatbilst pastāvošajam normatīvajam regulējumam; 5) objekts paredzēts sabiedrības labumam (ne privātām vajadzībām); 6) projekta izmaksas nedrīkst pārsniegt 100 000 eiro. Šie ir pamatkritēriji, pēc kuriem projektu izvērtēšanas fāzē pieteiktos projektus vērtē eksperti. Projektu otrajā vērtēšanās fāzē notiek vairāki diskusiju un tematiskie pasākumi – kuros eksperti un pašvaldību pārstāvji vērtē šo projektu ietekmi, piemēram, cik daudz cilvēkus projekts iesaistīs, cik lielā mērā projekti veicina iedzīvotāju iesaisti utt.

Gdaņska: pašvaldības pārstāvis atzīst, ka izstrādājot regulējumu SLB procesam, pašvaldībām varētu būt vēlme šo procesu pārregulēt, lai maksimāli mazinātu riskus. Labāka pieeja būtu vienoties par galvenajiem atbilstības kritērijiem, kādiem projektam jāatbilst, pārējo atstājot iedzīvotāju izlemšanai. Šī iemesla dēļ var pieteikt ne tikai investīciju projekts, bet arī dažādas aktivitātes, izņemot "teorētiskus" projektus, piemēram, pētniecību, konsultācijas utt. Vienlaikus pašvaldībai jādomā par to, kā šo procesu uzlabot, lai tas būtu iekļaujošāks, atklātāks, skaidrāks. Projekta iesniedzējam jāapliecina, ka vismaz viens Gdaņskas pašvaldības iedzīvotājs atbalsta projekta ideju.

Projektam jāatbilst šādiem kritērijiem:

- Atbilst jomām, kas saistītas ar nacionālajos likumos noteiktajām pašvaldības funkcijām;
- Finansējuma izlietojums ir taupīgs un efektīvs;
- Ir izpildāms gada laikā (īpašos gadījumos maksimālais termiņš 2 gadi);
- Projekts tiks īstenots uz pašvaldībai piederošas zemes. Ja zeme ir privātīpašums, īpašniekam jāparaksta vienošanās padarīt objektu publiski pieejamu fiksētu laika ilgumu.
- Projektam jāatbilst formālajiem kritērijiem, piemēram, aizpildītai pietiekuma formai, ievērotam pieteikumu iesniegšanas termiņam utt.

Gdaņskas pašvaldība neabalsta šādus projektus:

- Projekta izmaksas pārsniedz piešķirā finansējuma apmēru;
- Projekts ir pretējs Gdaņska 2030+ stratēģijai un citām pašvaldības programmām;
- Projekta īstenošanas zemi ir plānots pārdot;

- Par projekta īstenošanas vietu norit tiesisks strīds;
- Projekts neatbilst nacionālajai likumdošanai
- "Teorētiski projekti" – piemēram, dizaina izstrāde, analīze, diskusijas, konsultācijas
- Projektus, kas attiecas uz skolām, bērnudārziem un izglītības iestādēm.
- Projekts nedrīkst nonākt pretrunā ar pašvaldības investīciju plāniem.

2.8 Cik precīzi pieteicējiem jāaprēķina projekta īstenošanas izmaksas (tāmes)?

Gdaņska: Pašvaldība sagaida, ka projekta iesniedzēji iespējami detalizēti apraksta pašu projektu, lai pēc tam ir vieglāk novērtēt tā izmaksas. Piemēram, ja iecere ir izveidot bērnu rotaļu laukumu, tad projekta iesniedzēji precīzi uzskaita vēlamo aprīkojumu, piemēram, 2 šūpolas, viena smilšu kaste, laukuma izmērs utml. Informāciju. Tipiskākajām izmaksu kategorijām pašvaldība savā mājas lapā ir norādījusi cenu lapu (<https://www.gdansk.pl/cennik>), kas palīdz iedzīvotājiem aplēst aptuvenās izmaksas. Projekta iesniegšanas fāzē iedzīvotāji var konsultēties ar pašvaldības ekspertiem par sava iecerētā projekta izmaksām. Pašvaldība uzskata, ka ļoti svarīgi ir izglītot iedzīvotājus par visu procesu, izskaidrojot viņiem dažādas izmaksas, jo tas palīdzēs nākotnē iesniegt precīzākus projektus. Pašvaldības pieredze liecina, ka visai bieži dažādu izmaiņu dēļ projekti beigās izrādās dārgāki, nekā tas tika prognozēts plānošanas fāzē, tādēļ svarīgs ir ekspertu atbalsts, kas palīdz izvērtēt projektus, vai tos var īstenot pēc norādītajām aplēsēm.

Tartu: Pašvaldība nesagaida precīzus projekta aprēķinus. Šo darbu jāveic pašvaldības ekspertiem nākamajā SLB fāzē, kad iesniegtās idejas tiek izvērtētas. Pašvaldība rosina iedzīvotājus iesniegt aptuvenas aplēses, cik daudz resursu būtu nepieciešams projektam. Kolīdz ekspertu grupa saprot, ka projekta izmaksas ir pārāk lielas, pašvaldība par to ziņo iedzīvotājiem un dod ieteikumus, ko var izdarīt ar maksimālo mīejamo finansējumu šajā projektā. Nešaubīgi, process prasa lielus cilvēku resursus, bet tas ir neizbēgamīgs, lai varētu īstenot cilvēku idejas. Procesā ļoti svarīgi novērtēt apspriešanas nozīmi, jo tādā veidā SLB sniedz savu ieguldījumu iedzīvotāju izglītošanā – kā cilvēkiem iesniegt labāk saplānotus projektus un palīdz apzināties, ko katrs no viņiem var izdarīt.

2.9 Cik precīzi izstrādātai jābūt iecerei?

Tartu: Iesniegtās idejas ir diezgan vispārīgas, ne tik detalizēti aprakstītas. Iedzīvotājus interesē vairāk pati ideja un ar to saistītās emocijas. Sākotnējā fāzē netiek prasītas sīkas

detaļas un pašvaldība cenšas izvairīties dažādām barjerām, kas varētu atturēt iedzīvotājus iesaistīties.

Gdaņska: Pašvaldība ir nodrošinājusi piekļuvi vissarežģītāko jomu ekspertiem, ar kuriem iedzīvotāji var sazināties un apspriest savus priekšlikumus. Piemēram, tie ir ģeodēzisti, pilsētplānotāji, arhitekti, zemes dienesta reģistrs par iecerēm ar konkrēto pašvaldības zemes gabalu, pilsētas dienestu, kas ir atbildīgs par investīcijas projektu ieviešanu, kas palīdz apstiprināt projektu izmaksas; ceļu un zaļo zonu pārvaldīšanas nodaļas ekspertiem, kas apstiprina izmaksas, kas saistītas ar ceļu infrastruktūru, apgaismojumu, zaļajām zonām. Šie speciālisti ir sasniedzami iedzīvotājiem individuālai konsultācijai, nevis plašākam apspriešanas procesam.

Helsinki: pašvaldības mērķis ir veicināt iedzīvotājus iesniegt idejas, nevis jau sagatavotus projektus. SLB process veidots tā, lai sākotnēji savāktu iedzīvotāju idejas, pēc tam palīdzētu viņiem idejas pārveidot jau konkrētā plānā / projektā, šajā procesā pašvaldība sniedz ļoti lielu atbalstu.

2.10 Kā nodrošināties pret risku, ka pašvaldībai jaunā objekta uzturēšana izmaksās pārāk dārgi?

Grenoble: viens no projektu vērtēšanas noteikumiem ir, ka to uzturēšanas izmaksas nedrīkst pārsniegt 5% no kopējās projekta summas. Ja tas nav ievērots (piemēram, 2019.gadā tika iesniegta iecere nodrošināt telpu, kur pavadīt laiku pa nakti), tad projekts neiztur vērtēšanas fāzi un nepāriet uz balsošanu. Uz šāda pamata tika noraidīta arī iecere nomainīt ēdnīcās plastmasas traukus uz atkārtoti izmantojamiem traukiem, kā arī par sauso tualesu izvietojumu.

Tartu: SLB procesā netiek atbalstīti projekti, kuru īstenošana pašvaldības budžetam rada nesamērīgas izmaksas, taču detalizētāks izskaidrojums, kādos gadījumos projekts tiks uzskatīts par nesamērīgu nav fiksēts, tiek vērtēts katrā individuālā gadījumā.

Gdaņska: līdzīgi kā Tartu pašvaldībā, ir noteikums, ka projekts nedrīkst radīt pašvaldībai nesamērīgas izmaksas nākotnē.

2.11 Ko darīt, ja pašvaldībai ir citas ieceres attiecībā uz SLB projekta teritoriju?

Grenoble: nolikumā ir pateikts, ka projektu vērtēšanas stadijā var noraidīt tad, ja pilsēta jau bija pasūtījusi izpēti par to, ko darīt ar attiecīgo teritoriju.

Tartu: projekti nedrīkst būt pretrunā ar pilsētas plānojumu.

Gdaņska: projekti nedrīkst būt pretrunā ar Gdaņska 2030+ stratēģiju un citām pašvaldības programmām, tāpat tas nedrīkst atrasties uz zemes gabala, ko pašvaldība plāno pārdot vai arī par kuru pastāv tiesisks strīds.

III Projektu izvērtēšana

3.1 Kā varētu izskatīties labs projektu vērtēšanas process?

Tartu: Droši vien nav tāda ideāla izvērtēšanas modeļa, bet var darīt visu, lai tas būtu labs. Tartu šis process tiek organizēts vairākās fāzēs. Pirmā fāze ir ekspertu fāze. Parasti tiek iekļauti gan pašas pašvaldības eksperti gan ārējie eksperti. Svarīgi vērtēšanā iesaistīt visu pašvaldības departamentu pārstāvjus, īpaši tos, kas strādā ar infrastruktūras jautājumiem, jo daudzas no projektu idejas skar tieši šo jomu. Projektu vērtēšanā ir iesaistītas arī NVO. Taču šī ekspertu padome nevērtē, vai ideja ir laba vai slikta, bet gan to, vai ideju ir iespējams īstenot. Pat ja ideja ir ļoti laba, bet pastāv daži ierobežojumi, kuru dēļ tā neatbilst kritērijiem, ekspertu padome palīdz projektu pārveidot, lai tas atbilstu kritērijiem. Tādēļ šajā procesā ir daudz personiskas komunikācijas ar ekspertiem un šī ir ļoti nozīmīga procesa sastāvdaļa.

Ekspertu fāzei seko idejas apspriešanas fāze dažādās tematiskās apspriedēs. Proti, pieteiktie projekti tiek sagrupēti pēc to satura daudz maz līdzīgajos un šo ideju iesniedzēji sapulcināti tematiskajā apspriedē, kurā piedalās arī attiecīgās jomas pašvaldības eksperti. Šīm divām fāzēm ir ļoti nozīmīga loma visā SLB procesā, jo tās palīdz iedzīvotājiem ne vien precīzāk noformulēt savas idejas, bet arī izprast, kā veidojas izmaksas, kādi faktori pašvaldībai jāņem vērā, lai projektu realizētu utt. Šajā posmā iedzīvotāji tiek aicināti sadarboties, īpaši, ja iesniegtas līdzīgas idejas, viņi tiek aicināti izstrādāt kopīgu projektu. Iedzīvotāji laika gaitā jau ir attīstījuši savas prasmes projektu izstrādē, nāk ar sagatavotām prezentācijām un gatavi ideju aizstāvēt. To viņi dara arī tādēļ, ka zina, ka šīs tematiskās apspriedes noslēgumā klātesošajiem būs jālemj par to, kuri projekti ir virzāmi tālāk uz balsošanu. Tematisko apspriežu rezultātā 4- 5 idejas nokļūst balsošanai nododamo ideju sarakstā. Mērķis ir panākt, ka balsošanai iedzīvotājiem tiek nodotas aptuveni 25 idejas. Jānorāda, ka, atlasot šos balsošanai izvirzāmos projektus, tiem tiek piemēroti jau papildu kritēriji attiecībā uz to ietekmi, piemēram, cik liels ir labuma guvēju loks no projekta īstenošanas.

Gdaņska: Projektu izvērtēšanu veic īpaši izveidota padomdevēju padome, ko veido: 1 pārstāvis no mēra biroja, 3 pilsētas domes deputāti (katrs pārstāv savu partiju), 2 pārstāvji no brīvprātīgajām pilsētu apkaimju padomēm, 2 pārstāvji no NVO. Šīs komandas vadītāju izraugās mērs. Komandai ir atbalsts no Pašvaldības sabiedrisko konsultāciju departamenta, kurā strādā 3- 4 cilvēki. Šī komanda izvērtē visus projektus un atlasa tos, kas atbilst nolikumam, kā arī izskata sūdzības un iebildumus, ja tādi rodas. Padomdevēju padomes darbs ir atklāts un ikviens var piedalīties izvērtēšanas sanāksmēs.

Vispirms tiek izvērtēta projektu atbilstība formālajiem kritērijiem, piemēram, vai projekts iesniegts atbilstoši prasībām; vai iesniegts noteiktajā termiņā; vai tam ir vismaz

viena pašvaldības iedzīvotāja atbalsts; vai tam ir pievienoti visi nepieciešamie dokumenti utt.

Tad iesniegumus vērtē pēc šādiem atbilstības kritērijiem:

- Atbilst jomām, kas saistītas ar nacionālajos likumos noteiktajām pašvaldības funkcijām;
- Finansējuma izlietojums ir taupīgs un efektīvs;
- Ir izpildāms gada laikā (īpašos gadījumos maksimālais termiņš 2 gadi);
- Projekts tiks īstenots uz pašvaldībai piederošas zemes. Ja zeme ir privātīpašums, īpašniekam jāparaksta vienošanās padarīt objektu publiski pieejamu fiksētu laika ilgumu.
- Projektam jāatbilst formālajiem kritērijiem, piemēram, aizpildītai pietiekuma formai, ievērotam pieteikumu iesniegšanas termiņam utt.

Gdaņskas pašvaldība neabalsta projektus, ja:

- projekta izmaksas pārsniedz piešķirtā finansējuma apmēru;
- projekts ir pretējs Gdaņska 2030+ stratēģijai un citām pašvaldības programmām;
- projekta īstenošana paredzēta uz zemes gabala, ko pašvaldība iecerējusi pārdot;
- par projekta īstenošanas vietu/zemes gabalu norit tiesisks strīds;
- projekts neatbilst nacionālajai likumdošanai;
- tas ir "teorētisks projekts" – piemēram, dizaina izstrāde, analītisks izvērtējums, diskusijas, konsultācijas;
- tas attiecas uz skolām, bērnudārziem un izglītības iestādēm;
- tas ir pretrunā ar pašvaldības investīciju plāniem.

No 2019.gadā iesniegtajiem 567 projektiem, 331 projekts atbilda kritērijiem. Gala lēmums pieder padomdevēju komandai, kura pieņem lēmumus balsojot (50% + 1 balss). Ja balsis sadalās līdzīgi, padomdevēju komandas vadītājam ir izšķirošā balss.

Gdaņskas pašvaldība katru gadu pilnveido SLB procesu, rīkojot iedzīvotāju aptauju, kurā dalībniekiem jautā, ko viņi domā par šī gada SLB procesu. Tad tiek apspriesti aptaujas rezultāti un ar tiem var iepazīties ikviens. Katru gadu SLB īstenošana tiek izvērtēta kopā ar iedzīvotājiem.

3.2 Cik liela komanda izvērtē projektus?

Gdaņska: pašvaldībai ir īpaša struktūrvienība – nodaļa, kas ikdienā strādā ar dažādiem jautājumiem, kas saistīti ar sabiedrības līdzdalību, sabiedriskām apspriedēm un konsultācijām. Šajā nodaļā strādā 5-6 cilvēki, kuru viens no pienākumiem ir arī nodrošināt SLB procesu. Speciāli SLB projektu izvērtēšanai izveidotā Padomdevēju

komandā strādā 8 locekļi. Abas minētās institūcijas strādā ar iesniegtajiem projektiem. Parasti projektu izvērtēšana ilgst apmēram 3,5 mēnešus. 2019.gadā tika iesniegti 567 projekti un tas bija līdz šim lielākais pieteikumu skaits. 2018.gadā tika pieteikti 468 projekti. Projektu skaita pieaugums skaidrojams ar to, ka pagājušajā gadā SLB process tika nedaudz vienkāršots, proti, ja 2018.gadā iesniedzamajiem projektiem bija nepieciešams vismaz 15 iedzīvotāju atbalsta apliecinājums, savukārt 2019.gadā pietiek ar vismaz vienu iedzīvotāja atbalstu.

3.3 Kas ir eksperti, kuri vērtē projektus?

Gdaņska: Projektus vērtē padomdevēju padome: 1 pārstāvis no mēra biroja, 3 pilsētas domes deputāti (domē ir ievēlētas 3 politiskās partijas un šie pārstāvji pārstāv katrs savu partiju, no tiem 1 ir opozīcijas partijas pārstāvis), 2 NVO pārstāvji, 2 pārstāvji no pilsētas apkaimju padomēm (kas ir brīvprātīga institūcija, kurā sapulcējas pilsētas iedzīvotāji). Par katru projektu padome balso, ja balsis sadalās līdzīgi, izšķirošā ir padomes vadītāja balss.

Tartu: Vērtēšanā ir iesaistīti politisko partiju pārstāvji, bet galvenais mērķis ir piesaistīt iespējami plašu ārējo ekspertu loku, kas ir neatkarīgi no pašvaldības. Piemēram, ja projekts ir par publisko telpu, vērtēšanā tiek iesaistīti arhitekti un pārstāvji no Universitātes (kur studē iepriekš minētie arhitekti). Līdzīgā veidā par citiem jautājumiem.

3.4 Cik daudz laika jāatvēl projektu izvērtēšanai?

Tartu: projektu izvērtēšana parasti prasa aptuveni 3 nedēļas. Laika gaitā pašvaldība ir iemācījusies, ka iedzīvotāju vērtējumam/ balsošanai jābūt ļoti vienkāršai un iespējami īsai. Ja Rīgas SLB pilotprojektā iedzīvotāji varēja balsot veselu mēnesi, Tartu tā ir tikai viena nedēļa. Protams, tas prasa papildu laiku, bet laika gaitā arī pašvaldības darbinieki ir pieņēmuši iesaisti šajā procesā kā daļu no saviem darba pienākumiem nevis papildu darbu.

Gdaņska: Parasti tas prasa 3,5 mēnešus.

Helsinki: pirmā pieredze, saņemot nepilnas 1300 idejas pašvaldību pārstēdza nesagatavotu, tas prasīja ievērojamu laiku un cilvēku resursu, lai pārvērstu šīs idejas jau konkrētos projektos. Izvērtēšana notika vairākus mēnešus.

3.5 Vai noraidīto projektu pieteicēji tiek informēti par iemesliem, kādēļ viņu pieteikums noraidīts?

Grenoble: jā, turklāt šie iemesli tiek arī publiskoti īpašā izdales materiālā.

Gdaņska: jā, pamatojums ir detalizēts.

Helsinki: jā, visi pieteiktie projekti tiek publicēti īpašā mājas lapā <https://omastadi.hel.fi/>, kur ir pieejama informācija arī par neatbalstītajiem projektiem un pievienots īss paskaidrojums, kādēļ projekts nav atbalstīts. Mājas lapā var izsekot visām ar katru projektu veiktajām darbībām – piemēram, vai par to notikušas tikšanās, vai arī norādīts ieviešanas statuss.

IV Balsošana

4.1 Par cik projektiem iedzīvotāji var balsot?

Gdaņska: katram iedzīvotājam ir viena balss, lai nobalsotu par pilsētas mēroga projektu un 5 punkti, ar kuriem balsot par apkaimes projektiem, tā ir iedzīvotāja izvēle, vai viņš/a visus punktus piešķir vienam projektam vai arī sadala vairākiem projektiem. Iedzīvotāji var tikai balsot par projektiem, nav iespējams balsot pret kādu projektu.

Tartu: pilotprojekta gadā katram pilsonim bija 1 balss, taču tas tika mainīts, jo idejas ir ļoti atšķirīgas, tādēļ iedzīvotājiem jādod plašākas iespējas izvēlēties. Šobrīd katram pilsonim ir 3 balsis. Tas palīdz arī pilsētai, jo šādā veidā pilsēta labāk var ieraudzīt iedzīvotāju vajadzības. Pieredze liecina, ka pilsēta parasti ievieš ne vien uzvarētāju ideju, bet arī dažus papildu projektus, jo tās ir ļoti vērtīgas idejas.

Grenoble: iedzīvotājs var balsot par 5 projektiem.

Helsinki: iedzīvotāji var balsot par vairākiem projektiem, atkarībā no apkaimē pieejamā budžeta. Proti, ja apkaimē pieejami 400 tūkst. eiro, iedzīvotājs var atbalstīt vairākus projektus, kuru kopējās izmaksas iekļaujas šajā budžetā. Tik pat labi tas var būt viens, vērienīgs projekts, kura izmaksas sasniedz maksimālo budžetu.

4.2 Kā organizēt balsošanas procesu par iesniegtajiem projektiem?

Tartu: balsot var Tartu deklarētie iedzīvotāji no 16 gadu vecuma. Igaunijā balsošanai tiek izmantotas ID kartes, tai skaitā arī SLB procesā. Bet vienmēr tiek nodrošināta iespēja arī balsot klātienē, balsošana iespējama pilsētas domes ēkā. Taču arī šajā gadījumā rezultātā iedzīvotājs balso ar ID karti elektroniski, vienkārši balsošanas vieta ir Tartu domes ēka.

Gdaņska: iedzīvotājs balsošanā izmanto savu personas kodu, tiek pārbaudīts Gdaņskas iedzīvotāju reģistrā, vai iedzīvotājs jau nav nobalsojis. Balsot var arī klātienē, tas tiek nodrošināts gan pilsētas bibliotēkās gan arī apkaimju sanāksmēs (piemēram, izvietota telts apkaimē), kur parasti ir klāt pašvaldības pārstāvis ar datoru, palīdzot nobalsot par projektiem. Šādas tikšanās ir ļoti noderīgas un izglītojošas, jo iedzīvotājiem ir iespēja par projektiem arī uzdot jautājumus. Daļa no imigrantiem, kuriem vēl personas koda, var balsot klātienē tam paredzētajās vietās. Vecāki var balsot bērnu vietā. Balsošanas process ir balstīts uz uzticēšanos. Teorētiski pastāv iespēja, ka kāds ļaunprātīgi izmanto publiski atrodamos personas kodus (piemēram, NVO, uzņēmumu valdes locekļu personas kodi ir publiski atrodami), lai balsotu viņu vietā, taču šādu pārkāpumu gadījumā personas tiks sodītas.

Gdaņskas pašvaldība vēlas SLB procesu padarīt daudz atvērtāku un iekļaujošāku. Piemēram, pēdējās būtiskās izmaiņas bija ļaut balsošanā piedalīties bērniem un imigrantiem.

Grenoble: balsojumā var piedalīties jebkurš 16 gadīgs Grenobles rezidents (vai vietējo nodokļu maksātājs), kuram ir identitāti apliecināošs dokuments. Mēnesi var balsot internetā, dažas dienas – pilsētā konkrētās adresēs. Pilsēta nodrošina iespējas iedzīvotājiem satikt projektu iesniedzējus.

Helsinki: balsošanā var piedalīties pilsētā reģistrēti iedzīvotāji no 12 gadu vecuma. Pārsvārā iedzīvotāji balso elektroniski, bet tiek nodrošināta arī klātbūtnes balsošana.

4.3 Kas informē iedzīvotājus par balsošanas iespējām?

Gdaņska: Svarīgi iedzīvotājus informēt par procesu un iespējām iesaistīties, pašvaldībai tam jāparedz atbilstoši resursi. Piemēram, 2019.gadā mārketinga budžets bija 64.3 tūkst. eiro.

Tartu: sākotnēji pašvaldība SLB procesa mārketingam bija paredzējusi resursus, taču ar katru nākamo gadu šīs izmaksas ievērojami samazinās, jo iedzīvotāji jau zina, kas tas ir, ka tas notiek katru gadu un reklamēšanai tiek izmantoti gan sociālie mediji, gan arī projektu iesniedzēji dara to paši, jo viņiem pirms tam ir bijusi iespēja arī apgūt mārketinga pamatprasmes.

Grenoble: pašvaldība – pilsētā ir plakāti, kas raksturo projektus un arī krāsaini izdales materiāli.

Helsinki: pašvaldība mērķtiecīgi veica vairākus nozīmīgus soļus, kā padarīt šo procesu iedzīvotājiem saprotamu – ne vien pašu balsošanu, bet visu procesu kopumā. Pirmkārt, ņemot vērā, ka “sabiedrības līdzņemta budžetēšana” ir sarežģīts apzīmējums, ko ir grūti uzreiz saprast, bet arī iedzīvotājiem skaidrot, pašvaldība šo procesu, tam paredzēto mājas lapu ir pārsaukusi vienkāršotā nosaukumā, lietojot apzīmējumu “Mana pilsēta” (Oma Stadi), tādēļ pašvaldība runā par ManaPilsēta iedzīvotāju līdzdalības procesu. Otrkārt, pašvaldība mērķtiecīgi uzrunā dažādas atstumtās grupas, vai grupas, kuras ir grūtāk sasniedzamas, piemēram, iedzīvotājus ar invaliditāti, vecākā gada gājuma cilvēkus, jauniešus, imigrantus. Attiecīgo grupu pašvaldība cenšas sasniegt ar grupai piemērotākām metodēm, piemēram, uzrunājot vecāka gada gājuma cilvēkus sociālajos namos, vai arī izstrādājot īpašu kāršu spēli, kas orientēta uz jaunāku auditoriju. Treškārt, pašvaldība izmanto šādu vēstījumu: ManaPilsēta nav partiju politika, bet iedzīvotāju politika; balsošana ir vienkārša; līdzdalība un balsošana ir jautra, izklaidējoša (pat stilīga); balsojot jūs varat izdarīt ko labu cilvēkiem; balsojot Jūs varat ieši ietekmēt to, kāda būs jūsu apkaimes nākotne; Pilsētai Jūs esat vajadzīgi; balsošana ir Tava iespēja ietekmēt; pilsēta esat Jūs!

V Projektu īstenošana

5.1 Cik ilgā laikā jārealizē projekts?

Gdaņska: Projektu jāīsteno viena gada laikā – tas ir laika periods, kurā projektu kļūst sasniedzami un vairāk orientēti uz iedzīvotāju vajadzībām. Vairums iedzīvotāju spēj iztēloties un saplānot projektus, kuri īstenojami gada laikā. Ja projektu īstenošana prasītu, piemēram, 5 gadus, iedzīvotāji vispār aizmirstu par tiem un arī zaudētu interesi par pašu SLB procesu.

Tartu: mērķis ir projektus īstenot gada laikā. Protams, var gadīties kaut kādas aizkavēšanās procesā, bet ja tā notiek, tas obligāti ir jāizskaidro sabiedrībai. SLB projekti ir pašvaldības prioritāte. Pirmajā gadā tas iedzīvotājus nedaudz mulsināja, jo uzvarēja projekts, kas bija apskaņošanas sistēma. To bija sarežģīti sagādāt, gala rezultātā iedzīvotāji bija vīlušies. Vieglāk, ja projektus var izmērīt. Iedzīvotājiem ir jābūt sajūtai, ka neatkarīgi no tā, kurš projekts ir uzvarējis, tam ir jābūt arī ieviestam.

5.2 Kā pārliecināties, ka iecere tās īstenošanas laikā netiek būtiski mainīta?

Gdaņska: SLB procesā atbalstīto projektu īstenošanā var konsultēties ar Padomdevēju komandu par to, kā rīkoties situācijās, kad projektā nepieciešamas izmaiņas. Šī komanda var ieteikt, kā rīkoties, lai projekti netiktu būtiski mainīti.

5.3 Vai ir iespējams sekot līdzi tam, kā pašvaldībai veicas ar projekta realizāciju?

Grenoble: tam ir iespējams izsekot pašvaldības mājaslapā, kur par katru projektu ir pieejama informācija, vai (secīgi) projektam jau veikta priekšizpēte, vai uzsāktas tehniskās procedūras, vai jau notiek darbi un vai projekts jau pabeigts.

Helsinki: visam SLB procesam var izsekot īpašā mājas lapā, tai skaitā arī attiecībā uz projekta realizācijas statusu.

5.4 Kas rūpējas par jaunā objekta uzturēšanu?

Gdaņska: par objekta uzturēšanu un arī šo izmaksu segšanu ir pilnībā atbildīga pašvaldība.

Grenoble: pašvaldība. Viens no projektu izvērtēšanas kritērijiem – to uzturēšanas izmaksas gadā nedrīkst pārsniegt 5% no projekta vērtības.

5.5 Ko darīt tad, ja projekta īstenošanas laikā sadārdzinās tā izmaksas?

Gdaņska: Polijā diezgan strauji pieaug celtniecības izmaksas. Tas ir viens no izaicinājumiem, ar kuriem pašvaldība saskaras. Cits izaicinājums ir atrasts kompānijas, kas ir ieinteresētas projektu ieviest, jo dažkārt projekta izmērs ir salīdzinoši neliels. Uz šo jautājumu nav vienas atbildes, katru gadījumu jāvērtē atsevišķi. Dažos gadījumos mērs pieņem lēmumu palielināt finansējumu, kas piešķirts projektam, dažkārt tiek rīkoti atkārtoti publiskie iepirkumi, dažkārt kā risinājums tiek pieņemts lēmums apvienot vairākus mazu projektus vienā lielākā publiskā iepirkumā.

5.6 Kas notiek, ja projektu nevar īstenot nākamā gada laikā?

Gdaņska: finansējums tiek pārcelts uz nākamo gadu un tas ir noteikts SLB nolikumā.